

Урахування специфіки навчання іноземної мови, а також дотримання принципів послідовного ускладнення матеріалу та реалізації міжаспектних й міжпредметних зв'язків у поєднанні з ефективною системою контролю за виконанням СРС сприяють покращенню якості підготовки викладачів з іноземної мови та успішній адаптації студентів до нової системи навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смірнова М.І. Дидактичні засади організації самостійної роботи студентів у вищих економічних навчальних закладах: Автореф. дис. ... к. пед. наук. – К., 2005. – 21 с.
2. Ветохов О.М. Проблеми самостійної роботи з опанування іноземної мови: психолого-педагогічний аспект // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 3-4. – С. 96-105.
3. Гостищева Н.А., Рябуха Т.В. Самостоятельная работа студентов педагогических вузов по практическому курсу иностранного языка: conference.mapu.org.ua/viewtopic.phpt
4. Біляєва Ю.В. Організація самостійної роботи студентів www.rusnauka.com/11NPRT2007/Philologia/22391
5. Насалевич Т.В., Кравець О.О. Організація самостійної роботи з іноземної мови в умовах кредитно-модульної системи навчання: conference.mapu.org.ua/viewtopic.phpt
6. Lems K. An American poetry project for low intermediate ESL adults // English Teaching Forum. – 2001, October. – P. 24-29.
7. Глазиріна В.М. Самостійна робота студентів як чинник професійної підготовки майбутніх фахівців // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2005. – № 1. – С. 31-34.

УДК: 159.923.2:316.613.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ

Овсяннікова В.В., к.психол.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розглядаються ціннісні орієнтації особистості у зв'язку з її соціальним статусом.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, соціальний статус.

Овсяннікова В.В. ВЗАИМОСВЯЗЬ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ ЛИЧНОСТИ И ЕЁ СОЦИАЛЬНОГО СТАТУСА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются ценностные ориентации личности в связи с её социальным статусом.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, социальный статус.

Ovsannikova V.V. THE MUTUAL EMBEDDEDNESS OF VALUE ORIENTATIONS OF A PERSON WITH HER SOCIAL STATUS / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article considers value orientations of a person within the framework of his \ her social status.

Key words: value, value orientations, social status.

Кожна людина, що належить якому-небудь певному суспільству, у тому або іншому ступені орієнтується на весь набір цінностей, яким воно характеризується. Очевидно, що всі, хто належить до одного соціокультурного середовища, володіють одними і тими ж цінностями, хоча їх значущість в індивідуальній ієрархії може бути різною. Як вже наголошувалося, орієнтація на ту або іншу цінність або групу цінностей автоматично має на увазі визначення рангу її значущості по відношенню до всіх інших, тобто припускає наявність ієрархічної системи ціннісних орієнтацій. За словами Е. Фромма, система ціннісних орієнтацій, або «система ціннісних координат карти світу», є біля кожного індивідуума [1, 200]. У зв'язку з цим більш коректно говорити не про «сформованість» або «несформованість» системи ціннісних орієнтацій конкретної людини, а про рівень її розвитку, залежного, на нашу думку, від соціального статусу особистості.

У дослідженні, яке проводилося в період із вересня 2005 року по квітень 2006 року взяли участь: 80 учнів школи № 74 м. Запоріжжя 9 та 11 класів; 28 осіб 9-А класу (умовно названий «звичайний» клас), 12 осіб 9-Б (умовно названий «комерційний» клас, оскільки діти цього класу вчать на комерційній основі), 18 осіб 11-А класу – «звичайного» і 28 осіб 11-Б класу – «комерційного»; 50 батьків учнів випускних класів; 43 вчителі школи № 74; 53 студенти перших і других курсів факультету СПП Запорізького національного університету; 18 викладачів Запорізького національного університету.

Тобто в експериментальному дослідженні взяли участь чотири групи випробовуваних, які представляли систему освіти, проте істотно відмінних один від одного соціальним статусом, який вони займають, який згідно з висунутою в роботі гіпотезою, робитиме вплив на систему їх ціннісних орієнтацій.

Дані, отримані за методикою вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича, можуть охарактеризувати загальну картину побудови випробовуваними системи ціннісних орієнтацій за двома класами цінностей: термінальним – переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути; інструментальним – переконання в тому, що якийсь образ дії або властивість особистості є переважними в будь-якій ситуації [2].

Метою дослідження було виявити та зрозуміти які життєві цінності уявляються найпривабливішими, а які - ні (тобто ті, що відкидаються), наскільки широкий розкид цих цінностей у групах із різним соціальним статусом.

Як основна група цінностей для аналізу бралися перші три рейтинги (за кількістю виборів) яким віддається перевага, а нижні три (за максимальним рангом) – такі що відкидаються, або незначимі, тобто так звані «хвіст». Розглянемо результати, одержані в групі учнів.

Як видно з таблиці 1, серед домінуючих термінальних цінностей – цілей, що одержали найвищі ранги значущості, виділяється група загальнолюдських цінностей: «матеріально-забезпечене життя», «любов», «отримання задоволень», якнайменше значущих - «краса природи і мистецтва», «мудрість», «незалежність суджень».

Таблиця 1 – Система термінальних цінностей учнів

Рейтинг	Термінальні цінності	% усього	9-А – 28 осіб						% усього	9-Б – 12 осіб				
			Статус батьків			Навчальн. статус				Статус батьків			Навчальн. статус	
			Бізн.	Служб.	Роб.	Вст.	Невст.	Бізн.		Служб.	Роб.	Вст.	Невст.	
1	Матеріально забезпечене життя	57,1	28,5	21,4	7,1	35,7	21,4	58,3	41,6	16,6	16,6	41,6	16,6	
2	Любов	53,5	17,8	17,8	17,8	28,5	25,0	50,0	16,6	25,0	8,3	33,3	16,6	
3	Щасливе сімейне життя	46,4	17,8	14,2	14,2	25,0	28,5	33,3	8,3	8,3	16,6	25,0	8,3	
4	Отримання задоволень	39,2	17,8	17,8	3,6	14,2	25,0	15,0	25,0	25,0	8,3	27,8	7,1	
16	Мудрість	32,1	14,2	14,2	3,6	21,4	7,1	21,4	16,6	33,3	-	16,6	33,3	
17	Незалежність суджень	39,2	25,0	7,1	7,1	32,1	7,1	21,4	41,6	8,3	-	25,0	25,0	
18	Краса природи і мистецтва	64,2	35,7	21,4	7,1	35,7	28,5	25,0	25,0	33,3	16,6	50,0	25,0	
Рейтинг	Термінальні цінності	% усього	11-А – 18 осіб						% усього	11-Б – 22 особи				
			Статус батьків			Навчальн. статус				Статус батьків			навчальн. статус	
			Бізн.	Служб.	Роб.	Вст.	Невст.	Бізн.		Служб.	Роб.	Вст.	Невст.	
1	Матеріально-забезпечене життя	61,1	16,6	27,8	11,1	38,8	22,2	68,2	36,3	18,2	13,6	31,8	36,3	
2	Любов	55,5	22,4	16,6	16,6	33,3	22,2	68,2	27,2	18,2	22,7	36,3	31,8	
3	Щасливе сімейне життя	50,0	22,4	22,4	5,5	27,8	22,4	50,0	22,7	13,6	13,6	31,8	18,2	
4	Отримання задоволень	50,0	27,8	16,6	5,5	16,	16,6	40,9	18,2	13,6	9,1	27,3	13,6	
16	Мудрість	41,6	16,6	16,6	5,5	27,8	16,6	40,9	9,1	18,2	13,6	31,8	9,1	
17	Незалежність суджень	38,8	16,6	11,1	11,1	33,3	5,5	31,8	18,2	9,1	4,5	22,7	9,1	
18	Краса природи і мистецтва	50,0	22,2	22,2	5,5	27,8	22,2	36,3	13,6	13,6	9,1	22,7	13,6	

Як бачимо, базові цінності учнів орієнтовані більшою мірою на матеріальне благополуччя, яке вони пов'язують із бажанням мати власну квартиру, жити в достатку, подорожувати, мати престижну машину. Цей вибір можна пояснити тим, що сучасна молодь виросла в нових умовах ринкових відносин, ринкових реформ. Значна частина нинішньої молоді переконана в тому, що бідність – справедлива доля тих, хто не забезпечив своє матеріальне благополуччя. І це, ні в жодному разі, не прояв їхньої жорстокості або егоїзму. Тут ми маємо справу з явищем більш глибокого порядку – зламом колективістського типу свідомості, на зміну якому у сучасне молодіжне середовище входить модель індивідуалістичної свідомості західного типу. Основа цього типу свідомості – людина, «яка сама себе робить», а, отже, сама несе відповідальність за наслідки своїх дій. Ціннісні орієнтації учнями розглядалися залежно від статусу їхніх батьків, які умовно були виділені у групи: бізнесмени, службовці, робітники і статусу успішності учнів, тобто успішні учні і неуспішні учні. Цінність «матеріальне благополуччя» одержала високе рангове місце у всіх статусних позиціях.

Суб'єктивна цінність сфери «любов» є «базовою» потребою старшокласників. Юнацька мрія про любов виражає потребу в емоційному контакті, розумінні, душевній близькості. Любов - це потреба в безкорисливій самовіддачі, розчинення люблячого в турбуванні про коханого.

Цінність «щасливе сімейне життя» тісно пов'язана з цінністю «любов». Вона є ніби продовженням її або логічним завершенням. Вона також зайняла високий ранг незалежно від займаного статусу, особливо в 11-х класах.

І ще одна цінність, що посіла високе рангове місце – «отримання задоволень». Причому ця цінність більшою мірою властива дітям бізнесменів як у 9-х, так і в 11-х класах, і учням з низьким статусом успішності. Наголошений факт має цілком логічне пояснення. Діти батьків із достатком (бізнесменів) мають матеріальну нагоду для приємного проведення (посидіти в кафе, сходити в кіно і т.д.) часу, а учні з низькою успішністю, не маючи нагоди проявити себе в навчанні, реалізують себе у сфері задоволень.

Представляє інтерес і змістовний аналіз рейтингу термінальних цінностей, які оцінюються учнями випускних класів як цінності які володіють низькою привабливістю, тобто ті, яким був привласнений ранг 18, 17, 16.

Переважає більшість старшокласників оцінюють як найнепривабливішу для себе цінність «краса природи і мистецтва». Власний зміст у поняття «краса природи і мистецтва» учні, як правило, не вкладають. Вони його відразу відкидають, не намагаючись замислитися над його значенням як таким. Питання «а що це таке?», «що це значить?» частіше за все відносилися до даної цінності. Мабуть, цей факт визначається прагматизмом сучасної молоді, яка цінує перш за все речі, що приносять користь, результат. Думається, що певну роль у даному випадку відіграє слідом і місце, яке відводиться в сучасній школі естетичному вихованню. Самі вчителі, а вслід за ними і батьки відносять уроки музики і малювання до другорядних предметів. Статусна позиція (учні батьків - бізнесменів і учні з низькою успішністю) повторює зазначену вище картину.

Друге місце в рейтингу непопулярних термінальних цінностей займає «життєва мудрість». Наявність останньої цінності в числі якнайменш значущих свідчить про те, що учні не спираються на чужий досвід, вважаючи це зайвим, а намагаються, як то кажуть, «наступити на власні граблі». Для того, щоб оцінити по заслугі дану цінність, потрібно самому стати мудрим, чого звичайно ж не слід чекати від учнів шкіл. Швидше за все учні вкладають якісно інше значення в поняття «життєва мудрість», вважаючи цю цінність долею старих.

Ще одна непопулярна цінність в учнів це - «творчість». Більша частина старшокласників вважають цю область життя абсолютно незначущою.

Поняття творчості у сучасних старшокласників розмивне, воно втратило своє значення як створення чогось нового, не стереотипного, оскільки в суспільстві на сьогоднішній день впав престиж науки, мистецтва, культури. Такий вид творчості, як наукова творчість, просто відсутній у сучасній масовій культурі школярів. Наукова робота перестала бути престижною, оскільки вона не забезпечує можливостей для виживання («за науку не платять»), а тим більше не забезпечить реалізацію виділеної ними як значущої цінності «матеріальне благополуччя». Учні вважають, що наука функціонує в сучасному суспільстві швидше як ентузіазм фанатиків.

Розглянемо картину, одержану в групі інструментальних цінностей учнів. Серед домінуючих цінностей (таблиця 2) найвищі ранги значущості одержала цінність «незалежність», що цілком зрозуміло. У даному віці яскраво висловлено бажання одержати самостійність, зростаюча потреба в незалежності - так звана реакція емансипації. Старшокласники прагнуть звільнитися від опіки, контролю, заступництва старших – рідних, учителів, наставників, старшого покоління взагалі. Прагнення молоді людини звільнитися від батьківської опіки і контролю залежить від багатьох чинників і, перш за все, від матеріального положення сім'ї, соціального статусу і роду занять батьків. З таблиці видно, що прагнення до

незалежності властиве дітям бізнесменів і учням із високим статусом успішності. Їх задовольняє матеріальне положення, і таке положення в школі забезпечує їм потребу до так званої незалежності.

Друга цінність, яка займає високу рангову позицію у випускників у системі цінностей – засобів, – «життєрадісність». Домінування даної цінності також зобумовлене віком. Випускники стоять на порозі виходу в самостійне життя. У них все тільки починається, вони спрямовані вперед, у майбутнє, вони впевнені, що в них все складеться якнайкраще. Їх чекають нові вершини, які вони готові підкорювати. Звідси висока значущість цінності «життєрадісність».

Таблиця 2 - Система інструментальних цінностей учнів

Рейтинг	Інструментальні цінності	% усього	9-А – 28 осіб						% усього	9-Б – 12 осіб				
			Статус батьків			Навчальн. статус				Статус батьків			Навчальн. статус	
			Бізн.	Служб	Роб.	Вст.	Невст.	Бізн.		Служб	Роб.	Вст.	Невст.	
1	Незалежність	57,1	28,5	14,2	14,2	42,8	14,2	66,6	58,3	8,3	-	50,0	16,6	
2	Життєрадісність	53,6	21,4	17,8	14,2	39,3	14,2	66,6	33,3	25,0	8,3	50,0	16,6	
3	Високі запити	42,8	21,4	14,2	7,1	28,5	14,2	50,0	16,6	25,0	8,3	50,0	-	
16	Раціоналізм	28,5	10,7	10,7	7,1	17,8	10,7	50,0	25,0	25,0	-	41,6	8,4	
17	Виконавська дисципліна	42,8	28,5	10,7	3,5	28,5	14,2	58,3	16,6	25,0	16,6	41,6	16,6	
18	Терпимість	42,8	21,4	14,2	7,1	17,8	25,0	66,6	25,0	25,0	16,6	41,6	25,0	

Третя цінність, яку випускники вибирають як значущу в групі цінностей – засобів це - «виконавська дисципліна» (цінність самореалізації). За допомогою даної цінності учні бачать можливість реалізувати таку значущу цінність – ціль, як «матеріальний добробут». Будучи старанними, вони багато чого можуть досягти.

У групі інструментальних цінностей, які заперечуються, знаходяться: «терпимість»; «виконавська дисципліна»; «раціоналізм».

Учні заперечують цінність «терпимість». Вони вважають, що терпимість не потрібна, її просто не буває. І у всіх сферах життєдіяльності вони демонструють відсутність терпимості. Учні нетерпимі до недоліків інших, нетерпимі у відносинах із батьками, нетерпимі до зауважень. Вони переконані в тому, що терпимість їм не може забезпечити реалізацію цінностей – цілей.

На другому місці як заперечувані інструментальні цінності стоїть «виконавська дисципліна». Особливо дану цінність заперечують діти бізнесменів і учні комерційних класів («якщо мої батьки заплатили за моє навчання, то мені все дозволено», або вислів їхніх батьків: «не поведіться з моєю дитиною, як із звичайною. Я плачу і, відповідно, вимагаю до нього іншого ставлення»).

Усі учні заперечують цінність «раціоналізм», але більшою мірою діти батьків – бізнесменів (вони вважають, що все визначають гроші), а також учні, які мають високий статус по успішності. Для них «раціоналізм» не є цінністю, що дає можливість підняти свій статус в очах однокласників і реалізувати цінності – цілі.

Звернемося до системи ціннісних орієнтацій студентів (таблиця 3).

Таблиця 3 - Структура ціннісних орієнтацій студентів (53 студенти)

Рейтинг	Термінальні цінності	%	Рейтинг	Інструментальні цінності	%
1	Любов	81,1	1	Освіченість	75,4
2	Здоров'я	71,6	2	Раціоналізм	58,4
3	Пізнання	54,7	3	Сміливість у відстоюванні своєї думки	47,1
4	Щасливе сімейне життя	66,0	-	-	-
18	Краса природи та мистецтва	77,3	18	Високі запити	62,2
17	Творчість	50,9	17	Вихованість	43,3
16	Отримання задоволень	43,3	16	Чуйність	37,7

У студентів у групі термінальних цінностей найвищі ранги одержали цінності: «любов», «здоров'я», «пізнання», «щасливе сімейне життя».

Цінність «любов» для студентів дуже значуща. Найважливішою задачею, що стоїть перед молодою людиною в студентському віці, є встановлення своєї ідентичності в близьких відносинах з коханою людиною. Найважливіше досягнення студентського віку – розвиток близькості з коханою людиною.

З цією ж цінністю пов'язана цінність «щасливе сімейне життя». У студентів підвищується цінність створення сім'ї. Ці дві цінності хвилюють їх як найбільше і в першу чергу. Ці дві цінності спільні з учнями. Але студенти, на відміну від учнів, цінують «здоров'я». Вони не тільки цінують його, але ще і не впевнені у своїх можливостях зберегти його. Спостерігаючи за напруженим ритмом життя, студенти починають висловлювати тривогу з приводу свого майбутнього: «А чи достатньо я здоровий для такого життя, роботи?», «А чи дозволить моє здоров'я здійснити всі мої плани?», «Чи витримаю я ритм життя, чи не підведе мене моє здоров'я?».

Для студентів також значущою цінністю є «пізнання, інтелектуальний розвиток». Вибір цінності «пізнання, інтелектуальний розвиток» указує на те, що студенти усвідомили необхідність набуття знань і розширення свого інтелектуального потенціалу. Хочеш добитися успіху в житті, просування кар'єрними сходами, матеріального благополуччя, пошани – розширюй свої знання, вчися. Усвідомлення цінності «пізнання, інтелектуальний розвиток» виявляється в прагненні студентів взяти участь в безлічі практичних семінарів (це при тому, що всі семінари працюють на платній основі), тренінгах, клубах інтелектуалів.

У групі цінностей, які відкидаються, або інакше кажучи у «хвості» в студентській вибірці розташувалися цінності: «краса природи та мистецтва», «творчість», «отримання задоволень, розваги».

Більшість студентів, як свідчать дані, досить низько оцінює цінність «краса природи і мистецтва» (цю ж картину можна було спостерігати і у вибірці учнів), що свідчить про їх заклопотаність виживанням у сучасному жорсткому світі і знаменує реалії «нового» життя в умовах якого в студентів дуже мало часу для спілкування з природою і для задоволення естетичних потреб, витіснених матеріальними. І хоча вони не визначили в числі домінуючих цінностей «матеріальний добробут», це не значить, що вона їх не хвилює. Більшість студентів підробляє, щоб забезпечити собі відносну матеріальну незалежність. «Хвіст» структури термінальних цінностей складає така цінність індивідуального розвитку, як «творчість». Найімовірніше, студенти не приділяють цій цінності належної уваги, оскільки вважають проблему творчого розвитку вирішеною за допомогою навчання в університеті. Принаймі тією мірою, якою вона їм необхідна на сьогоднішній день. І основна діяльність студентів у нинішній час є репродуктивною (багато часу йде на підготовку до занять, написання курсових, реферування, конспектування літератури), і саме тому цінність «творчість» витісняється на одне з останніх місць.

І ще одна термінальна цінність, яка заперечується студентами - «отримання задоволень, розваги». Задоволення вимагають часу і матеріальних витрат. Ні того, ні іншого в більшості студентів немає. І якщо багато часу витратити на розваги, то не досягнеш добрих результатів у навчанні і не досягнеш нічого в житті.

Так зване «ядро» інструментальних цінностей студентів представлено інтелектуальними цінностями: «освіченість», «раціоналізм», «сміливість у відстоюванні своєї думки». Студенти правомірно сприймають «освіченість» як необхідну передумову успішного впорядкування у житті, хоча і зазнають жаль із приводу того, що даний процес отримання освіти поглинає значну частину їхнього часу.

Цінність «раціоналізм» свідчить про те, що все, що робить студент повинно мати сенс.

Висока значущість цінності «сміливість у відстоюванні своєї думки» зумовлена, мабуть, усвідомленням ними необхідності адаптації до сучасних умов життя.

Структура знехтуваних інструментальних цінностей представлена цінностями «високі запити», «вихованість», «чуйність». Задекларувавши високу значущість «освіченості», «раціоналізму», зрозуміло, чому відкидається цінність «високі запити». А «вихованість» і «чуйність» не завжди додають сміливості у відстоюванні своїх думок.

Батьківська структура цінностей має таку картину. З таблиці 4 видно, що батьки в групу термінальних цінностей з високим рейтингом поставили: «матеріальне забезпечене життя», «щасливе сімейне життя», «впевненість у собі». Цінності «матеріальне благополуччя» і «щасливе сімейне життя» тісно взаємозв'язані. Гроші для більшості батьків, особливо бізнесменів, відіграють у системі цінностей важливу роль. Виступаючи як засіб досягнення ряду цілей, прагнення заробити багато грошей, є цілком певною метою, наявність якої обумовлюється процесом формування нового члена суспільства – власника. Матеріальний добробут, необхідний для забезпечення щасливого сімейного життя – цінність, яка має велике значення в житті будь-якої людини, незалежно від її соціального статусу. Про трансформацію в системі ціннісних орієнтацій, пов'язаних із змінами в суспільстві, і ухвалених нинішнім

поколінням, свідчить наявність у числі декларованих цінностей такої чисто індивідуалістичної цінності, як «впевненість у собі». Кожна сучасна людина хоче бути впевненою в собі. Впевненість у собі розглядається ними як запорука успіху, самодостатності. Упевнена в собі людина це неодмінно успішна людина.

Блок цінностей-цілей, батьків учнів випускних класів, які відкидаються, представлений такими цінностями, як: «рівність у можливостях», «творчість», «отримання задоволень». Така цінність як «рівність в можливостях», яку можна назвати «ідіологізованою» (раніше така схвалювана) сьогодні втратила свою колишню значущість (незалежно від статусу).

Значущість цінності «творчість» для більшості батьків, як і для дітей, у край низька. Простіше займатися чимось устояним, відпрацьованим, ніж витратити час на створення нового. Творчість в їхньому розумінні це прерогатива творчих людей.

Батьки геть заперечують цінність «отримання задоволень, розваги», вважаючи її марною витратою часу, з одного боку, і стурбованістю за своїх дітей (де, як, і з ким розважається їхня дитина) з іншого. І навряд чи хто з батьків, навіть у статусній позиції бізнесменів може дозволити собі задоволення як цінність (крупних бізнесменів серед батьків не було).

«Ядро» інструментальних цінностей батьків представлено інтелектуальними цінностями «раціоналізм», «освіченість» і індивідуалістичною - «працелюбність (працьовитість, продуктивність у роботі)».

Таблиця 4 – Структура ціннісних орієнтацій батьків (50 чоловік)

Рейтинг	Термінальні цінності	Усього	Соціальний статус %			Рейтинг	Інструментальні цінності	Усього	Соціальний статус %		
			Бізн.	Служб.	Робоч.				Бізн.	Служб.	Робоч.
1	Матеріальне забезпечення життя	16	61,5	15,9	15,3	1	Раціоналізм	18	20,0	12,0	4,0
2	Щасливе сімейне життя	14	23,0	19,2	11,5	2	Працелюбність	16	10,0	8,0	14,0
3	Впевненість у собі	12	19,2	19,2	7,2	3	Освіченість	16	18,0	10,0	4,0
18	Рівність у можливостях	15	6,0	8,0	16,0	18	Високі запити	37	22,0	30,0	22,0
17	Творчість	18	14,0	10,0	12,0	17	Широта поглядів	16	16,0	8,0	8,0
16	Отримання задоволень	22	30,7	30,7	23,0	16	Чуйність	16	14,0	16,0	2,0

Батьки, особливо бізнесмени і службовці, цінують цінність «раціоналізм». Перш, ніж зробити висновок, потрібно все ретельно зважити і прорахувати. Вони так само розуміють значущість такої цінності, як «освіченість», особливо бізнесмени, правомірно сприймаючи її як необхідну передумову успішного влаштування в житті. Ну і, звичайно, щоб бути впевненим у собі, матеріально забезпеченим і потрібним сім'ї, ефективним у справах, потрібно бути освіченим.

При цьому батьки ставлять у «хвіст» такі цінності як: «високі потреби», «широта поглядів» і «чуйність».

Як вже було сказано вище, «чуйність» - це та цінність, яка в сучасному суспільстві втратила свою значущість. Це та цінність, яка, на думку батьків, не допоможе реалізувати головні цілі так само, як і «широта поглядів».

Цінність «високі запити» відкидається перш за все батьками – робочими, але так само службовцями з бізнесменами, тільки меншою мірою.

Звернемося до структури цінностей у групі вчителів (таблиця 5).

Вчителі як домінуючі засоби – цілі визначають спільні з батьками і їхніми дітьми загальнолюдські цінності: «матеріальне забезпечення життя» і «щасливе сімейне життя», а цінність «творчість», яка відкидається батьками і дітьми, займає високу рангову позицію у вчителів. Тут явно простежується, на наш погляд, взаємозв'язок соціального статусу і декларованих цінностей. Статус вчителя, його

професійна діяльність дозволяють оцінити значущість такої професійної цінності, як «творчість». Уся діяльність учителя - це творчий процес.

Таблиця 5 - Структура ціннісних орієнтацій вчителів (43 вчителя)

Рейтинг	Термінальні цінності	%	Рейтинг	Інструментальні цінності	%
1	Матеріальне забезпечення життя	74,4	1	Освіченість	79,1
2	Щасливе сімейне життя	67,5	2	Широта поглядів	74,4
3	Творчість	48,8	3	Працелюбність	60,5
18	Незалежність	55,8	18	Високі запити	69,8
17	Рівність у можливостях	48,8	17	Чуйність	60,4
16	Отримання задовольень, розваги	44,1	16	Раціоналізм	53,4

«Хвіст» структури цінностей у групі вчителів складають ті ж, що й у батьків - «рівність в можливостях» і «отримання задовольень, розваги». Замість «творчості», яку батьки визначили як небажану, вчителі визначили як небажану цінність «незалежність». Робота вчителів більшою мірою визначається навчальними планами, програмами, задачами школи, що жодною мірою не дозволяє розглядати їм свою діяльність, як незалежну.

Серед декларованих інструментальних цінностей учителів ідуть: «освіченість», «широта поглядів», «працелюбність». Статус вчителя припускає певний рівень освіченості і широти поглядів, а «працелюбність» забезпечить їм і те, і інше, тому всі три цінності, ті, що одержали, високий ранг у вчителів у групі термінальних цінностей утворюють ніби цілий блок взаємозв'язаних і взаємообумовлених цінностей.

У числі цінностей, які відкидаються, вчителі називають: «високі запити», «раціоналізм», «чуйність». Зарплата вчителя не дозволяє йому мати «високі запити» як цінність. «Раціоналізм» гальмуватиме реалізацію цінності «творчість», а «чуйність», як говорять вчителі, - велика розкіш у сучасному суспільстві.

Розглянемо структуру ціннісних орієнтацій викладачів університету.

Як видно з таблиці 6 система термінальних цінностей викладачів вищого навчального закладу істотно відрізняється від системи ціннісних орієнтацій попередніх груп випробовуваних. Вона відображає яскраво виражену спрямованість ухвалення професійних цінностей: «пізнання, інтелектуальний розвиток», «творча діяльність», «цікава робота». На специфіку термінальних цінностей явно впливає соціальний статус випробовуваних (викладач ВНЗ), який припускає високий рівень інтелектуального розвитку, нестандартний підхід до рішення поставлених задач (творчість) і звичайно ж, інтерес до своєї роботи. Ці цінності найкращим чином дозволяють їм успішно реалізовувати свій професійний статус – викладач вищого навчального закладу.

Таблиця 6 - Структура ціннісних орієнтацій викладачів університету (18 викладачів).

Рейтинг	Термінальні цінності	%	Рейтинг	Інструментальні цінності	%
1	Пізнання, інтелектуальний розвиток	83,3	1	Освіченість	94,4
2	Творча діяльність	72,2	2	Широта поглядів	83,3
3	Цікава робота	55,5	3	Виконавська дисципліна	55,5
18	Рівність у можливостях	61,1	18	Високі запити	66,6
17	Отримання задовольень, розваги	77,7	17	Чуйність	44,4
16	Незалежність	44,4	16	Раціоналізм	38,8

Якнайменше значущими цінностями викладачі університету називають: «рівність у можливостях», як ніхто розуміючи, що можливості в кожного різні, і кожна людина повинна ставити цілі відповідно до своїх можливостей. Не розглядають як цінність «отримання задовольень, розваги», а також «незалежність».

У системі інструментальних цінностей викладачів університету «ядро» представлено так само, як і систему термінальних цінностей, рядом професійно-інтелектуальних цінностей (блок «освіченість», «широта поглядів», «виконавська дисципліна»), які найкращим чином забезпечать реалізацію цінностей – цілей.

А група цінностей, які відкидаються, повністю збігається з такими, як у вчителів: «високі запити», «чуйність», «раціоналізм».

Таким чином, аналіз рангування ціннісних орієнтацій у кожній окремо взятій групі дозволив виділити деякі особливості системи ціннісних орієнтацій груп, які займають різний соціальний статус.

Структура переважних цінностей має в кожній групі досліджуваних свою специфіку, яка обумовлена соціальним статусом особистості. Учні виділяють цінність “отримання задоволень”, студенти – “пізнання”, вчителі – “творчість”, викладачі вищої школи цілий блок цінностей: “пізнання”, “творча діяльність”, “цікава робота”.

Ціннісні орієнтації дітей та їхніх батьків збігаються. Учні випускних класів повторюють ціннісні орієнтації своїх батьків.

В усіх групах досліджуваних серед найбільш переважних термінальних цінностей присутні як мінімум одна чи дві найбільш яскраво відбиті загальнолюдські цінності. Частіше такими цінностями є: “матеріально забезпечене життя”, “щасливе сімейне життя”, за винятком групи викладачів вищої школи, котрі найбільш переважливими цінностями визначили блок інтелектуально-професійних цінностей: “пізнання”, “інтелектуальний розвиток”, “цікава робота”.

Серед найменш привабливих термінальних цінностей усі групи досліджуваних визначили “отримання задоволень, розвагу”, окрім групи учнів, які визначили цю цінність як значущу.

Структура інструментальних цінностей також має свою специфіку в кожній із статусних груп досліджуваних: учні як ціннісні засоби визначають “незалежність суджень, оцінок”, “життєрадісність”, “виконавську дисципліну”; батьки – “раціоналізм”, “працелюбність”, “освіченість”; вчителі – “освіченість”, “широту поглядів”, “працелюбність”; студенти – “освіченість”, “раціоналізм”, “сміливість у відстоюванні своєї думки”; викладачі вищої школи – “освіченість”, “широту поглядів”, “виконавську дисципліну”.

В усіх групах досліджуваних серед найбільш переважливих інструментальних цінностей найбільш яскраво відбита цінність “освіченість”, за винятком групи учнів, які не бачать її як визначну на сьогоднішній час.

Серед найменш привабливих інструментальних цінностей усі групи досліджуваних визначили цінність “високі потреби”, окрім групи учнів.

Отже, структура переважливих цінностей має в кожній групі випробовуваних свою специфіку, яка обумовлена соціальним статусом особистості. Учні визначають як одну з головних таку цінність, як “отримання задоволень”; студенти – “пізнання”; вчителі – “творчість”; викладачі - цілий блок цінностей: “пізнання”, “творча діяльність”, “цікава робота”.

Ціннісні орієнтації учнів та їх батьків збігаються. Учні повторюють ціннісні орієнтації своїх батьків.

В усіх групах досліджуваних серед найбільш переважливих термінальних цінностей виражені як мінімум одна чи дві найбільш яскраво. Найчастіше такими цінностями є: “матеріально забезпечення життя”, “щасливе сімейне життя”, за винятком групи викладачів вищої школи, котрі найбільш переважливими цінностями визначають блок інтелектуально-професійних цінностей “пізнання”, “інтелектуальний розвиток”, “цікава робота”.

Серед найменш привабливих цінностей усі групи визначили “отримання задоволень”, окрім групи учнів, для яких ця цінність є привабливою.

Структура інструментальних цінностей також має свою специфіку в кожній із статусних груп досліджуваних: учні як цінності - засоби визначають – “незалежність суджень, оцінок”, “життєрадісність”, “виконавську дисципліну”; батьки – “раціоналізм”, “працелюбність”, “освіченість”; вчителі – “освіченість”, “широту поглядів”, “працелюбність”; студенти – “освіченість”, “раціоналізм”, “сміливість у відстоюванні своєї думки”; викладачі вищої школи – “освіченість”, “широту поглядів”, “виконавчу дисципліну”.

В усіх групах досліджуваних серед найбільш переважних інструментальних цінностей найбільш яскраво відбита цінність “освіченість”, за винятком групи учнів, які не бачать її як визначну на сьогоднішній час.

Серед найменш привабливих інструментальних цінностей усі групи досліджуваних визначили цінність “високі потреби”, окрім групи учнів.

Таким чином, існує визначний взаємозв'язок між соціальним статусом особистості та її ціннісними орієнтаціями. Причому цей зв'язок носить взаємообразний характер: соціальний статус особистості визначає формування системи цінностей, а з іншого боку, система цінностей визначає займання особистістю того чи іншого соціального статусу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фромм Еріх. Анатомія человеческой деструктивности / пер. с англ. — М.: Республика, 1994.— 446 с.
2. Орбан–Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник / Лідія Ернестівна Орбан–Лембрик. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с.

УДК 369.7:37.037.037.1 – 058.862

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОЇ ОПІКИ, З ДІАГНОЗОМ ЗПР ЗА ДОПОМОГОЮ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Перепльотчиков Д.О., аспірант

Запорізький національний університет

У статті розглянута соціалізація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, з діагнозом ЗПР, за допомогою фізичного виховання й дії різних видів фізичних навантажень на становлення особистості дітей.

Ключові слова: соціалізація, діти-сироти, фізичне виховання.

Переплётчиков Д.А. СОЦИАЛИЗАЦИЯ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ЛИШЕННЫХ РОДИТЕЛЬСКОЙ ОПЕКИ, С ДИАГНОЗОМ ЗПР ПРИ ПОМОЩИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье рассмотрена социализация детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, с диагнозом ЗПР при помощи средств физического воспитания и действия различных видов физических нагрузок на становление личности детей.

Ключевые слова: социализация, дети-сироты, физическая нагрузка.

Pereplyotchikov D. SOCIALIZATION OF ORPHANS AND THE CHILDREN WITHOUT PARENTAL SURVEILLANCE WHO ARE DIAGNOSED WITH INHIBITED PSYCHIC REFLEXES (IPR) USING THE MEANS OF PHYSICAL TRAININGS/ Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article explores the process of socialization of orphans and the children without parental surveillance who are diagnosed with Inhibited Psychic Reflexes (IPR) using the means of physical trainings and different kinds of physical activities in order to shape the children's personalities.

Key words: socialization, orphan children, physical activities

Актуальність теми. Проблема якісного фізичного виховання учнівської молоді викликає турботу в державних органів влади. Було створено безліч соціальних програм, які спрямовані на забезпечення фізичного здоров'я нації, виховання фізичних і вольових якостей, властивих активному життю й повсякденній діяльності. Численні дослідження в галузі педагогіки, психології й фізіології дозволяють стверджувати про позитивний вплив фізичних вправ на темпи й рівень інтелектуального розвитку дитини [4, 6]. У більшості дітей, які за конкретних обставин залишаються поза родиною, виникає стресова ситуація, що в 97% випадків призводить до затримки психічного розвитку [7]. Згідно з даними офіційної статистики кількість таких дітей в Україні перевищує 110 тисяч й останніми роками стрімко зростає, тому розвиток і розробка ефективних шляхів корекційного впливу, спрямованих на усунення стресу, є необхідними в процесі поліпшення системи навчання й виховання.

Аналіз досліджень і публікацій. Правильно організоване фізичне виховання підлітків повинно благотворно впливати на зростаючий організм:

- допомагати стабілізувати фізичний і психічний розвиток;
- підвищувати захисні реакції до зовнішніх чинників;
- підвищувати стійкість імунітету;
- призводити до поліпшення настрою й надавати впевненості в собі й у своїх силах, що дуже необхідно дітям, які позбавлені батьківської опіки.